LIBRIS | We know books

ION MINULESCU

CORIGENT LA LIMBA ROMÂNĂ

Prefață de Mihai Gafița
Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Coperta: Mădălina Pricop
Lector: Ioana Marcu
Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă

LIBRIS | We know books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MINULESCU, ION
Corigent la limba română / Ion Minulescu; pref. de Mihai Gafița; fișă biobibliografică și ref. critice de Lucian Pricop – București: Cartex 2000, 2022
ISBN 978-606-091-084-8

I. Gafița, Mihai (pref.)
II. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

Romanul Corigent la limba română *și proza lui Ion Minulescu* (Mihai Gafița) 7
Fișă biobibliografică 25
Referințe critice 27
Notă asupra ediției 33

Corigent la limba română 35

LIBRIS | We know books

A fost odată ca niciodată...

Pe vremea aceea lumea basmelor nu fusese încă anexată la rubrica faptelor diverse. Bunicii și nepoții păreau aproape de aceeași vârstă. Anii copilăriei sunt însă ca musafirii din mahala. Îi primești cu același surâs pe buze, îi cinstești cu dulceață și cafea și-i petreci până la ușă cu refrenul obișnuit: „Când mai poftiți pe la noi?“ Abia târziu de tot începi să-ți dai seama că cei care vin mereu nu mai sunt cei care plecaseră odată.

Pe vremea aceea împăratul era totdeauna foarte bătrân, iar unicul fecior al împăratului, foarte tânăr. Prea marea diferență de vârstă dintre tată și fiu nu da nimănui încă nimic de bănuit. Astăzi, cărturarii chemați să stabilească genealogia familiilor imperiale ar găsi-o poate suspectă. Pe vremea aceea, însă, bătrânii se bucurau la fel cu tinerii de toate prerogativele fizice ale vieții normale, și împăratul era cu atât mai mare și mai slăvit cu cât putea să aibă copii la o vârstă când muritorilor de rând nu le mai este îngăduit să aibă decât regrete și amintiri.

Pe vremea aceea, singurul bulevard al orașului pornea din piața gării, străbătea grădina publică drept în două și se sfârșea în fața primăriei. Astăzi, bulevardul a fost prelungit. Capătul lui cel nou a crescut parcă din mijlocul grădinii publice, ca tija unei zambile liliachii dintr-un ghiveci de pământ smălțuit cu verde. Privită pe planul orașului, din clopotnița cu ceasornic a bisericii Sfântul Nicolae sau din aeroplan, grădina publică îți pare azi un

LIBRIS | We know books

om tras în țeapă, un pui de găină la frigare sau o enormă măslină de Vollo înfiptă într-o scobitoare.

Restul orașului nu s-a schimbat aproape deloc. Se târăște ca o viperă de-a lungul Argeșului, și din an în an se întinde ca să pară mai mare. A rămas însă aceeași reptilă fără picioare, cu coada proptită în cimitirul ovreiesc și cu capul strivit între spital și pușcărie.

În schimb, vipera s-a civilizat. Străzile au fost pavate cu asfalt și luminate cu electricitate. Luna plină a fost expulzată din grădina publică tocmai la Trivalea, iar liceenii nu-și mai dau întâlnire cu modistele și croitoresele pe maidanele orașului. Hotelurile au început să închirieze camere cu luna, cu ziua și chiar cu ora...

Musafirii de pe vremea aceea au dispărut odată cu anii din calendarele oficiale. Copiii au luat locul părinților cu preciziunea orelor de pe cadranul unui cronometru. Avocații, doctorii, inginerii, generalii, dascălii și negustorii orașului de pe vremea aceea au fost înlocuiți, ca niște înalți dregători ai statului după o schimbare de regim.

Dar victoria vârstei e numai relativă. Tinerii au început să îmbătrânească și ei, iar bătrânii, după ce au fost binecuvântați din pridvorul bisericii Sfântul Ion, au fost trecuți pentru ultima oară prin dosul Foișorului de foc și împământeniți pe dealul cimitirului Ștefan-vodă...

Din pragul locașului de veci, orașul cu locuințe de închiriat aproape nici nu se zărește. Stă pitit ca un laș între dealuri, gata să treacă Argeșul înot, la cel mai mic semnal de alarmă, și să lase județul fără capitală.

Este orașul în care mi-am petrecut copilăria, în care am iubit pentru prima oară și în care am rămas corigent la limba română.

Profesorul meu de pe vremea aceea nu-și luase încă licența în litere. Mai târziu a murit ca director de școală... comercială.

*

Trei colegi de clasă – Eu, Cotan și Mihăiță – ne jucam de-a „căderea Plevnei".

Eu fac pe regele Carol, Cotan face pe țarul Rusiei și Mihăiță pe Osman-pașa.

Eu sunt așa cum nu mai vreau să-mi aduc aminte că am fost.

Cotan este scurt, gras și gălăgios. Parcă ar fi un dop de sticlă de șampanie proptit pe două bețe de chibrituri cu gămăliile negre. Cotan are pantofi de lac. Doar este fecior de bani gata. Tatăl său este avocat, mare proprietar și șeful unui partid politic din localitate. Cotan este, dar, când băiatul prefectului, când al primarului, când al deputatului, când al senatorului. De când ne-am pomenit pe bancă unul lângă altul, Cotan nu e niciodată pe lista promovaților. Toamna însă, „când se numără bobocii", Cotan devine iar colegul meu în clasa următoare, și așa mai departe...

Mihăiță este slab, sfios și sărac. Mihăiță este o expresie algebrică – o câtime necunoscută botezată cu litera „S" la puterea a treia. Cele două cârlige grafice ale triplei sale personalități (fizice, sufletești și sociale) răstoarnă totdeauna noțiunea locului în care s-ar găsi la un moment dat în spațiu. Capătul curbei de bază cată spre infinit, iar cel care s-ar avânta parcă spre cer se încovoaie spre pământ. Mihăiță este simbolul sacrificiului etern. El face totdeauna pe Osman-pașa. După sfârșitul jocului, iese bătut, schingiuit, scuipat și huiduit, iar după sfârșitul fiecărui an școlar, „premiul I cu cunună".

Mihăiță este băiatul unui cizmar de pe Scoroboaia. Scoroboaia este o mahala a Piteștilor.

Piteștii de pe vremea aceea erau o comună urbană cu 17000 de suflete, trei școli primare de băieți și două de fete, un liceu, două judecătorii de pace și un tribunal, un regiment de infanterie, altul de artilerie și un escadron de călărași, poștă și telegraf, stație de drum-de-fier, două spițerii, trei cofetării și treisprezece simigerii, dintre care una la centru, pe strada Șerban-Vodă.

LIBRIS We know books

*

Plevna a capitulat și Osman-pașa a fost făcut prizonier.

Bravele armate româno-ruse scot chiote de bucurie și fesul nefericitului generalisim turc este purtat în triumf ca singurul trofeu avuabil al strălucitei victorii creștine.

În clipa aceea, deasupra capetelor noastre o fereastră se deschide cu zgomot și o voce ascuțită de femeie scapă printre geamuri ca un ghiveci de flori ce s-ar fi spart.

– Ce?... Ați înnebunit?... Ce înseamnă gălăgia asta, Bucule? Nu ți-e rușine?... Tocmai azi v-ați găsit să faceți maimuțării, când a murit conu Ștefan?...

Bucul sunt eu. Vocea este a Margaretei. Margareta este croitoreasa noastră „cu ziua", în grija căreia mă dăduse mama, dimineața, când plecase la Slatina.

Tac și casc gura mare, ca și cum aș fi vrut să prind din vânt ecoul zbieretelor noastre.

Cotan a tăcut și el. Mihăiță tăcuse mai demult.

Țarul Rusiei aruncă spre fereastră o privire de mops cu dinții de lapte și mă întreabă cu vocea pe jumătate:

– Ce tot trăncănește aia? Cine spune c-a murit?

– Tata-mare.

– Tatăl mă-tii sau al lui tat-tău?

– Ba al mamei...

Cotan strâmbă din nas și aruncă cu fesul în capul lui Mihăiță, care fusese ghemuit pe treptele scării de piatră.

– Ei, și?... Trebuie să fi fost bătrân!... Bine că n-a murit tat-tău...

Eu simt ochii umezindu-mi-se și cu vocea înăbușită îngân ca și cum n-aș fi vrut să mă aud decât eu singur:

– Păi tata, Dumnezeu să-l ierte, a murit de mult... Ce?... Nu știai?...

Cotan se proptește țapăn în fața mea, cu ochii holbați de voluptatea unei superiorități neglijate până atunci.

– Așa e... că bine zici... Căpitanul e numai bărbatul mă-tii... Nu e tat-tău adevărat.

Și continuă să mă măsoare cu ochii din creștet până în tălpi, ca și cum în locul meu s-ar fi substituit altă persoană.

Cei doi cuceritori ai Plevnei nu mai sunt parcă aceiași pravoslavnici creștini aliați.

Victoria noastră comună trebuie să rămână isprava numai a unuia dintre noi. Țarul Rusiei caută prilej de ceartă cu regele Carol.

În anul acela, Cotan era băiatul prefectului. Un prefect este stăpânul unui județ întreg. Or, în România de pe vremea aceea, județul Argeș ocupa proporțional cam același spațiu ca și fosta Rusie pe suprafața globului. Băiatul prefectului de Argeș nu putea fi deci decât țarul Rusiei.

Al cui băiat era însă micul său aliat?

Curiozitatea lui Cotan explodează ca și bomba de la Vidin, la picioarele regelui Carol... Mie însă muzica asta nu-mi place.

– Dar tat-tău ce-a fost? Tot căpitan?

– Nu.

– Avocat?

– Nici...

– Doctor?

– Îî...

– Profesor?

– ...

Și Cotan continuă să înșire din ce în ce mai enervat alte patru-cinci profesiuni, fără să nimerească pe cea adevărată.

Cu doi ani în urmă, profesorul de matematici, exasperat că nu pot pricepe o regulă de trei simplă, mă întrebase la fel:

– Dar ce-a fost tat-tău, mă băiete, de te-a făcut așa greoi de cap?...

Atunci, e adevărat, am răspuns intimidat, numaidecât:

– Negustor.

Și profesorul, după ce a râs cu poftă, mi-a făcut următorul raționament:

Apoi din două una... Sau tu nu ești feciorul lui tat-tău, fiindcă ăla, dacă era negustor adevărat, trebuie să se fi priceput și la socoteli; sau, dacă ești feciorul lui și-i sameni întru toate, săracul tat-tău trebuie să fi dat faliment...

De atunci nu mă mai întrebase nimeni ce a fost tata.

Insistența diabolică a lui Cotan se transformă într-un ciocănit de ghionoaie, pe care tăcerea mea îl prelungește parcă la infinit.

– Spune ce-a fost tat-tău... Spune ce-a fost tat-tău... Spune ce-a fost tat-tău că-ți dau cu pumnu-n fălci...

Speriat, mă trag înapoi, mă împiedic și cad în brațele lui Mihăiță, care se apropiase tocmai de noi să facă pace între aliații învrăjbiți.

– Ce-ai, mă nebunule, cu el? Ce-ți pasă ție ce-a fost tat-său? Tat-său a fost mai mare ca tat-tău... A fost ministru, nu prefect.

Cotan se umflă, rumenindu-și obrajii ca un cozonac în cuptor. Intervenția lui Mihăiță l-a exasperat. Dinamica personalității lui fizice atinge paroxismul. Dopul plesnește cu zgomot din gâtlejul sticlei de șampanie și pumnul lui cade ca un ciocan de cizmărie în capul lui Mihăiță, care mă ține în brațe.

O ia apoi la goană spre poartă și, odată ajuns în stradă, ne apostrofează cu ură și satisfacție:

– O să vă reclam la domnul diriginte că m-ați înjurat de tată...

*

N-am dormit toată noaptea. M-am gândit la tatăl lui Cotan, care era prefect, apoi la tata, pe care nu-l cunoscusem, dar care știam bine că nu fusese ministru și, în fine, la tata-mare, pe care n-aveam să-l mai văd niciodată.

Aceeași noapte învăluia și Piteștii și Slatina. Aceeași noapte pusese stăpânire și pe nepot, și pe bunic. Pentru mine, însă, era prima noapte când nu puteam închide ochii; pentru el, prima noapte pe care o dormea sub cele șapte palme de pământ, unde șapte ani de-a rândul n-avea să-l mai supere nimeni.

Pe tata nu-l supărasem niciodată, fiindcă nu-l văzusem decât în portretul cel mare din salon. Pe tata-mare, însă, îl vedeam parcă și atunci, cu ochii încremeniți de groază și cu brațele ridicate spre crengile nucului din vie, în care mă urcasem fără să mă mai pot coborî.

Primul meu „turn de fildeș" avea peste o sută de ani!...

Trunchiul lui era așa de gros, că trei oameni abia l-ar fi putut îmbrățișa, frunzele lui foșneau ca niște salbe de icosari la gâtul fetelor prinse în horă, iar seara, când soarele se cobora peste Grădiște în Olt, pământul de la rădăcina lui avea parcă reflexe de aur.

În via noastră de la Slatina mai erau și alți nuci. Unii erau tot așa de bătrâni, și pe trunchiul lor scorburos șirurile de furnici roșii urcau și coborau neobosit ca și ascensoarele electrice ale unui *sky-scraper* american. Dar, dintre toți nucii din via noastră, unul singur era nucul meu!... Și nucul acesta era nucul meu fiindcă eu eram cel din urmă vlăstar al celor care, pe vremea turcilor, îngropaseră la rădăcina lui o comoară.

Tata-mare îmi povestise (ce știa și el de la tatăl său) că într-o noapte de august două flăcări lungi și gălbui înlănțuiseră trunchiul nucului ca două brațe de schelet ce-ar fi încercat să se ridice din groapă. Aceasta însemna că ploile și zăpezile atâtor ani topiseră comoara, făcând-o una cu pământul cleios și gălbui.

Dar superstițiile sunt produsul realităților nebănuite. Comoara dispărută exista totuși acolo unde fusese îngropată. Exista în aspectul deosebit al nucului acesta, pe care eu îl socoteam unic pe lume, și mai ales în bucuria neexplicabilă cu care îl revedeam în fiecare vacanță de sfârșit de an. Monezile de aur ce mi s-ar fi cuvenit mie trebuia să le moștenesc sub o altă formă. Dar pe vremea aceea, nu trăisem, în întregimea lor, primele trei zile biblice. Pentru mine, Dumnezeu nu despărțise încă apele de uscat, și averea strămoșească nu-și lămurise încă forma definitivă sub care aveam să fiu despăgubit de comoara pe care o crezusem pierdută pentru totdeauna.

De lucrurile acestea însă abia astăzi îmi dau seama.

Pe vremea aceea știam numai că în vârful nucului mă așteaptă un pătuiag de scânduri, pe care tata-mare îl construise anume pentru mine, iar în podul caselor noastre de la Slatina un maldăr de cărți mucegăite, pe care le citise odată o soră mai mare a mamei.

Când le-am descoperit, am avut impresia că am trecut două clase într-un an.

Tata-mare însă m-a mustrat cu blândețea lui de om îndurerat.

– Dă-le naibii de hârțoage, că așa s-a smintit și biata Lena!...

M-a mângâiat apoi pe amândoi obrajii și a dat ordin servitoarei să închidă podul cu lacăt.

Podul însă a rămas deschis toată vara și, în pătuiagul din vârful nucului, mi-am urcat pe rând o saltea de paie, o pernă de puf, o scoarță oltenească, un pistol cu cremene, un iatagan turcesc și volumele:

Poezii populare ale românilor, adunate și întocmite de Vasile Alecsandri;

Sobieski și Plăieșii de Costache Negruzzi;

Cântarea României, care pe vremea aceea era de Nicolae Bălcescu;

Patimile junelui Werther, traducție din limba germană de B. V. Vermont, cu o introducere de Grigore H. Grandea și

Istoria Manoni Lesco și a cavalerului de Grio de decanul Prevo, tradusă de St. Hr. Bîjesku și tipărită cu a însăși cheltuială în anul 1857.

*

De trei zile, Margareta mănâncă cu mine la masă și doarme cu mine în aceeași odaie. Căpitanul e plecat la manevre, iar mama mi-a scris că are să mai întârzie câtva timp la Slatina.

În lipsa ei, Margareta mă îngrijește ca pe un frate mai mic. De altfel, mama are toată încrederea în croitoreasa noastră, care este fată cuminte și vrednică.

Nu știu ce poate înțelege mama prin cumințenia unei fete ca Margareta. De vrednicia ei însă îmi dau seama și eu. Toată ziua lucrează. Transformă rochiile mamei și cârpește ciorapii întregii familii, deretică prin odăi, dă bucătăresei bani pentru piață, se interesează cum stau cu lecțiile pentru a doua zi, mă scoală dimineața la ora șapte și în fiecare seară îmi aduce aminte că trebuie să mă închin și să-mi ung nările cu vaselină mentolată ca să nu capăt guturai.

De când am rămas singur cu ea, parcă noi am fi adevărații stăpâni ai casei.

Margareta este cu vreo zece ani mai mare ca mine. Are părul negru și creț, ochii verzi, obrajii măslinii și gura mare... grozav de mare!... Când am văzut-o pentru prima oară, mi-a venit să râd. Gura ei mi-a amintit cutia mea de compasuri, care pe dinafară e neagră și pe dinăuntru roșie. Colțurile buzelor îi atârnă parcă de sfârcurile urechilor ca doi cercei de mărgean împreunați pe sub bărbie... Margareta este neagră și urâtă ca dracul...

Aseară am surprins pe Lina bucătăreasa vorbind cu Năstase ordonanța.

– Și ce zici că era?... Ofițer sau sergent-major?

– Ba era un dom' sublocotenent, că m-a oprit în poartă și m-a întrebat de ea... Zicea că-i nepoata coniții...

– Ei, poftim!... Ai văzut cum și-a luat cioroaia nasul la purtare!... Când oi mai prinde-o dând târcoale prin bucătărie, am să-i zvârl cu oala de supă în cap...

În noaptea asta, Margareta n-are deloc astâmpăr. Se uită mereu pe fereastră, își pune broboada în cap și iese în curte, apoi se întoarce încruntată în odaie, se apropie de patul meu să vadă dacă dorm și, din când în când, plesnește din buze ca și cum ar fi mânat patru cai înaintași.

Eu m-am înghemuit sub plapumă și aștept nerăbdător să văd sfârșitul acestei atitudini neobișnuite.

Margareta simte că nu dorm. Oricât m-aș încerca, nu mă pot preface. Margareta știe că de obicei încep să sforăi de îndată ce închid ochii.

Se apleacă spre mine și ridică colțul plăpumii.

– Ce faci, Bucule?... Nu dormi?

– Ba da... Aștept să te culci și tu...

În momentul acela, Năstase crapă ușa discret și cu vocea pe jumătate întreabă:

– Încui poarta, domnișoară?

– Ce oră este?

– Bătu la Sfântu Nicolae mai adineauri unspre'ce...

Margareta tace câteva clipe, apoi răspunde plictisită:

– Bine... încui-o, că e târziu...

Micșorează apoi lumina lămpii și începe să se dezbrace.

Îi aud foșnetul fustei și cele două pocnituri înăbușite ale pantofilor aruncați pe covor. Aud tot, dar nu văd nimic.

Patul meu este între fereastră și sobă. Canapeaua Margaretei, între fereastră și ușă.

Mă întorc cu fața spre perete și închid ochii. Până s-adoarmă și ea, probabil că Margareta stă culcată, ca de obicei, cu ochii în tavan.

În vis, o pisică mare și neagră se încrucișează cu mine pe un drum pustiu de țară, fără case și fără copaci.

Nu-mi plac nici pisicile, nici câinii. Nu-mi place niciun fel de animal. Caii căpitanului, mai ales când sunt cu șaua pe ei, mă enervează. Un valtrap ofițeresc parcă ar fi o perdea de doliu, iar un harnașament de mare ținută, un adevărat dric de clasa I. La Pitești mai ales, înmormântările oamenilor cu dare de mână sunt foarte apreciate. Se fac cu muzica militară și cu comentariile întregii populații băștinașe.

Nu-mi plac pisicile, și mai ales pisicile negre... Diavolul când vrea să te ispitească și când moartea îți intră în casă pe nesimțite iau chipul unei pisici negre.

Dar pisica asta parcă nu e pisică la fel cu toate pisicile. Prea e frumoasă și prea e blândă. Se apropie de mine prietenoasă, cu coada ridicată drept în sus ca un plop desfrunzit, și își freacă pântecele cald și catifelat de picioarele mele, pe care visul mi le-a transformat parcă tot în două labe de pisică.

La un moment dat, chipurile noastre se confundă ca imaginile pe o placă fotografică voalată și din amestecul celor opt labe comune țâșnește o lumină vie, care produce în mine o comoție bruscă...

Tresar din vis, ca și cum aș fi ținut în mână cei doi electrozi ai mașinii Wimrshurst, cu care profesorul de fizică ne demonstrează existența electricității.

Margareta este lângă mine...

Palmele ei fierbinți se lipesc de cămașa mea de borangic ca două ștampile de ceară roșie pe plicul unei scrisori de valoare.

Știam de la mama că: „pisică de visezi, dușman înseamnă". Pisica asta, dar, trebuie să fi fost Margareta. Dar ce rău mi-ar putea face mie Margareta?...

Îmi răsucesc leneș capul în pernă și o întreb somnoros:

– Tu ești?

Ea se lipește și mai mult de mine. Își plimbă degetele pe pulpele mele goale ca și cum ar fi vrut să liniștească un cal nărăvaș și, cu vocea ei de pisică lihnită de foame, îmi șoptește:

– Psss... Stai liniștit, că eu sunt... Am visat urât... Mi-e frică să mai dorm singură... Lasă-mă să dorm și eu cu tine. Nu vrei să dormim astă-seară împreună?

Eu tac, fiindcă deocamdată nu știu ce să răspund. Simt însă un fior rece cum mi se coboară de-a lungul spinării ca un *tire-bouchon* ce s-ar fi adâncit într-un dop de plută și, fără să știu de ce, mă lipesc și mai mult de corpul ei moale și cald.

Pe măsură ce îmi vin în fire, încep să ghicesc cam ce putuse visa Margareta în noaptea aceea.

Cotan avea o colecție de cărți ilustrate, pe care nu mi le arăta decât prin locuri dosnice și fără prea mulți martori. Nu eram dar cu totul străin de cum s-ar fi putut petrece la fel așa ceva și în realitate. Apoi sublocotenentul care se interesase de ea cu o seară înainte și neastâmpărul cu care dăduse târcoale pe la fereastră și prin curte mă tenta să răspund „prezent" și să ies la tablă cu lecția neînvățată...